

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПАРЛАМЕНТ

Баш борчубуз - айырычуланы сейирлерин къоруулауду

Татьяна Егорова.

Татьяна Борисовна депутатлагъа къыйын политика халда ишлерге керек болгъанлыкъгъа, ала, къысха заманы ичинде къурау ишлени тамамлап, борчларын толтуруугъа киришгенлерин чертгенди. «Бытыр бизге республиканы жашауунда магъаналы жумушну тамамларгъа тюшгенди - Къабарты-Малкъарны Башчысын айырыргъа. Болсада биз бу жууаплы ишни бийик даражада толтургъанбыз», - дегенди ол.

Парламентарийле, бытыр 29 законну проекттин сюзюп, аланы тюзге санагъандыла. Аланы асламы экономика эмда финансла бла байламдыдыла (битеу да бирге 12 законопроект). «Депутатла быйылны эмда келир юч жылны бюджетин хазырагъанда, сюзгенде, аны дурус кёргенде да уллу иш этгенди. Аны бла бирге уа налогланы жыйыу жаны бла законлагъа да энчи эс бурулгъанды», - дегенди спикер.

Андан сора да, адамланы социальный излемлерин толтуруу, къырал жумушланы тамамлау жаны бла праволу актла

КъМР-ни Парламентини жаз башы сессиясыны биринчи жыйылыуунда депутатланы бытыр ишлерини эсеплери чыгарылгъандыла эмда бюджетге тюрлениуле къабыл кёрюлгенди. Битеу да бирге жыйырмагъа жууукъ законну проекти сюзюлгенди. Жыйылыуу спикер Татьяна Егорова бардыргъанды.

жарашдырылып, къабыл этилгенди. «Проектлени хазырауугъа республиканы Башчысы, толтуруучу власть органла да тири къатышхандыла. Ала депутатланы къарауларына 17 праволу акты бергенди. Ол а законла жарашдырыуучу эмда толтуруучу власть органланы араларында байламлыкъла тап къуралгъанларына шагъатлыкъ этеди. Мындан ары да бирге ишлербиз деп ышанама», - деп белгилегенди Егорова.

Парламентарийле федерал законланы, субъектледе коллегаларыны башламчылыкъларын тинтиу жаны бла

тынгылагъандыла, жууаплы органлагъа эсгертиуле этгенди. «Асламында адамла ишсизликге, жашау болумларына тарыкъгъандыла, ахча болушлукъ излеп келгенле да бар эди. Битеу да бирге депутатла 700 обращенианы тинтип, аланы жууаплы органлагъа белгили этгенди. Айырычуланы излемлерин толтуруу бизни баш борчубузду, ол ишни андан ары да бардырлыкъбыз», - дегенди ахырында.

РФ-ни Федерал Жыйылыууну Федерация Советинде Къабарты-Малкъарны келечиси Улбашланы Мухарбийни

Улбашланы Мухарбий.

экономикалары бла байламлы вопрослагъа къаралгъанды, ол санда федерал бюджет, целевой программала тинтилгенди.

Юч жанлы комиссияны жыйылыларында уа регионлагъа дотацияланы юлешуно амаллары сюзюлгенди. Белгили болгъаныча, быйыл Къабарты-Малкъаргъа къошакъ халда ахча бёлюнюрюкдю. Ол санда дотациягъа 230 миллион сом, бюджет организациала ишленгенлени айлыкъ хакъларына 417 миллион. «КъМР-де школгъа дери билим беруу системаны модернизациясына 50 миллион сом субсидия халда бёлюнюрюкдю. Жол мюлкюно айнытууну программасыны чеклеринде да 162 миллион сом, башха жумушлагъа да 100 миллион сом берирге белгиленеди», - дегенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

да кёп иш тамамлагъандыла. Битеу да бирге 579 федеральный праволу акт сюзюлюп, алагъа тюзетиуле хазырлангандыла.

Айырычуланы сейирлерин къоруулау депутатланы баш борчлары болгъанын да унутмагъандыла. Дайым да приёмла къурап, адамланы жарсыуларына

бытыр ишни юсюнден докладдына да тынгылагъандыла депутатла. Ол Бюджет эм финанс халла комитетни къауумуна киреди.

Улбаш улуну айтханына кёре, бытыр кюз арты сессияда сенаторла алты пленар жыйылыуу бардыргъандыла. Комитетни кенгешлеринде регионланы

Жазылыуу - 2015

Багъалы шухъла!

Сиз бир тюрлю сылтаула бла 2015 жылны биринчи жарымына «Заманнга» жазыламмай къалган эсегиз, халны тюзетирге онг барды. 27-чи февральгъа дери, почтагъа барып, жазылыуу жарашдырсагъыз, ана тилибизде чыкъган газетни 1-чи мартдан алып башларыкъсыз.

Жазылыуу багъасы төрт айгъа - 559 сом 92 капекди.

Бизни индексбиз - 51532

Тынгылаула

Сёз къырал программала бла законла къалай толтурулгъанларыны юсюнден барлыккъы

Быйыл 10-чу февральда КъМР-ни Парламентинде бардырылыкъ тынгылаулада сёз Къабарты-Малкъар Республиканы къырал власть органлары эмда жер-жерли самоуправленианы органлары Россей Федерацияны бла Къабарты-Малкъар Республиканы терроризмни бла экстремизмни профилактикасы бла байламлы законларын эмда «Къабарты-Малкъар Республикада право бузукълукъланы жолларын кесюу, жамауат низамны кючлендириу эмда жамауатны къорккууусулугъун жалчытуу» деген республикалы къырал программаны (2013-2020 жыллагъа) къалай толтургъанларыны юсюнден барлыккъы. Ала 10.00 сагъатда башланарыкъдыла.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Баш борчубуз - айырычуланы сейирлерин кьоруулауду

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.
Докладлагы тынгылагындан сора депутатла законопроектлерин суююге киришгендиле. Биринчиден, «КьМР-ни кьырал саугаларыны юсюнден» законга кийириге белгиленген тюрлениулеге кьаралганды. КьМР-ни Башчысыны Парламентде бла сюд органлада келечиси Мадина Дышекованы айтханына кьере, республиканы кьырал саугаларына «КьМР-ни сыйлы кьутхарычуусу» деген ат кьошулады.

Ызы бла быйылны бюджетине тюзетиуле кийрилгендиле. Финанса министрине кьулуугун толтургъан Заур Лихов билдиргенча, Нальчикде Перинатальны араны кьорулушуна бюджетден кьошакъ халда 175 миллион сом бьлюнеди. Битеу да бирге уа кьорулушка 457 миллион сом кьоратылыкъды.

«КьМР-де кеп кьатлы юйледе жашагъанла барысы да бирге хайырланган молкюно тап халга келтириуню юсюнден» законга ремонтха ахчаны жьыргъа эркинлиги болгъан операторланы ишлерин кьурау жаны бла тюзетиуле кийрилгендиле. Анга дагында редакция тюрлениуле этилгендиле.

Энди школчула эмда башланган профессионал билим берген окъуу юйлени студентлери, алагы 18 жыл толмагъан эсе, айгы бир кере республикалы музейлеге хакъсыз кирирге эркиндиле. Аллаи жорукъ «Культураны юсюнден» законга кийирилгенди.

Жыйылыуда депутатла коллегаларыны законодательный башламчылыкларыны уллу кьауумун суюю, алагы кеслерине эсгертиулерин хазырлагъандыла. Аланы асламы РФ-ни граждандарыны кьол кьютюрюге эмда референдумлагы кьатышыргъа эркинликлерини асламы гаранттиларыны юсюнден» федеральный закон бла байламлыдыла.

Аны хазырлагъанла оюм этгенча, федерал магъаналы айырыулада, ол санда Кьырал Думага, открепительный талонланы жалаанда айырыу участкаладан узакъда жашагъан, транспорт жорююмген жерледе жашагъанла хайырланьргъа эркиндиле. Алай бла депутатла аны

тюзге санамагъандыла. «Кьол кьютюрюно кезиунде адамла отпускъда болургъа неда больницада жатаргъа, командировкагъа кетерге да боллукъдула. Алай бла бу заттар аламы айырыулагы кьатышыргъа эркинликлерине чек салады. Аны бла бирге федерал, регион эмда муниципал айырыула бирча магъаналы болгъанларын да белгилерик эдим. Законну жарашдыргъанла, жалаанда федерал айырыуларыны белгилеп, кьалгъан органланы даражасын тьютюрдила», - дегенди Законодательство, кьырал кьурулуш эм жер-жерли самоуправление жаны бла комитетни башчысыны орунбасары Борис Мальбахов. Ол депутатланы законнга туткулдукъ этмеге чакьыргъанды.

Болсада КПРФ-ни фракциясыны башчысы Борис Паштов а документ кьол кьютюрюени кезиунде терс затла бола тургъанлары ючюн хазырланганын чертгенди. «Кьырал Думагъа айырыуларыны аллында открепительный талонла бла аскер саулалы кьол кьютюрден. Алай ала кимни жаны болгъанлары уа белгисизди», - дегенди ол.

Алай депутатла тюзетиуле кьыбыл кьермегендиле эмда проффильи комитет жанлы кьол кьютюрдендиле.

Парламентни регламентине тийишлиликде жаз башы сессияны биринчи жыйылыуунда законла жарашдырычу органны кьауумуна кирмеген партияла Кьабарты-Малкьарны айнытуу амалларын айтып селеширге эркиндиле. Татьяна Егорованы айтханына кьере, депутатланы аллында селеширге республикада болгъан сегиз партия да чакьырылгъан эдиле, алай аладан жалаанда тьртуюю келгендиле. Алай бла жыйылыуда «Партиоты России», «Яблоко», «Союз труда», «Родина» партиялары регион бьлюмлерини таматалары Александр Ордашев, Кючмезланы Хаким, Александр Лавров эмда Хаким Шогенов докладла этгендиле.

Ала кьыралда шьендюю политика болумну, Россейге кьажу санкциялары эмда ала регионлагы этген себепликни, республиканы экономикасын айнытууну, жер бла байламлы халланы игилендириуню эмда

башха магъаналы ишлеге кьез кьарамларын билдиргендиле.

Сьез ючюн, Кючмезланы Хаким миграцияны юсюнден айтханды. Ол келтирген шартлагы кьере, былтыр Кьабарты-Малкьардан тышына алты мингден аслам адам кетгенди. «Аланы кььбюсю арта кьайтмазгъа боллукъдула. Тауула бла кьабартылыла республикадан кетип баргъанларыны проблемасына эс бурургъа керекди», - деп белгилегенди.

Андан сора да, ол жер бла байламлы халланы юсюнден кесини оюмун айтханды. «Ол халкьны келир кюно бла байламлы магъаналы жумушду, аны узакъ болжалга салмай тамамларгъа тийишлиди», - деп кьошханды.

Кючмез улу, Гидромет завод тьгерекдеги кьудуретни кирлендиргенин да белгилеп, экология жаны бла кьоркьулуу предпритияларыны шахардан тышына чьыгарыуню юсюнден закон жарашдырыргъа кереклисин чертип айтханды.

Жыйылыуда башхала да селешгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

АЙНЫУ

Кьабарты-Малкьарны агропромышленность комплексине кьырал болушлукъ бериуню юсюнден келишимни безитгендиле

Кьабарты-Малкьарны Правительство суну бла Россейни Эл мюлк министрствосуну араларында 2015 жылда республикагъа федерал бюджетден агропромышленность комплексине айнытугъа 333,9 миллион сом субсидия халда бериуню юсюнден баш келишимге кьол салынганды.

КьМР-ни Правительство Председателини орунбасары - эл мюлкюни министри Муаед Дадов айтханга кьере, документте кьере тогуз бьлюмеге кьере ахча алыргъа белгиленди. «Жаз башы сабан ишле-ни аллында сабанчылагы битимчиликни айнытугъа себеплик этиуню магъанасы бек уллуду. Башхача айтханда, аграрийлеге агротехнология ишле бардырыгъа, жерни тирликлигиин бла кьачествосун игилендириуге кьоратылгъан ахчаны бир кесеги кьайтарылады. Ол ишлеге бюджетден 84,8 миллион сом бьлюнгенди», - деп чертгенди ол.

Жюзюм терекле салыгъа эмда алагы кьырау-гъа федеральный бюд-

жетден 7,5 миллион сом кьоратыргъа белгиленди. Кьпжыллык битимлени эсдюрюуге 134 миллион сомдан аслам бьлюнеди. Эски терек бахчаланы кетериуге уа келишимде 12,1 миллион сом кььргюзтюлюпдю, айырмалы урлукъла алыгъа этилген кьоранчланы кьайтаруугъа да 11,7 миллион сом берилликди.

Кьумалы малла жайыгъа субсидиялары элчелери 61,2 миллион сомну тутарыкъдыла. Ана кьойланы бла кьозуланы санын кьейтиуге федерал ахчадан 15,5 миллион сом алыргъа мурат этиледи. «Кьол салынган документ республиканы эл мюлкде ишлегенлерине кьыралны жанындан болушлукъ этиу жаны бла

мадарланы жалаанда бир кесеги. Жылны ичинде кьошакъ келишимлеге да кьол салыныргъын сакълайбыз. Ол а субсидияла бла себеплик этилинген бьлюмени тизмесин кенгертирге эмда Кьабарты-Малкьарны агропромышленность комплексине бюджет ахчадан кььбюрк бьлюнюрча этерге онг чьыгарыкъды. Бусагъатда бек башы - ахча болушлукъну эл мюлк товарла чьыгарычулагы не кьадар терк жетдириуню эмда ол фьйдалы хайырланырча этиуду», - дегенди Муаед Дадов.

Светлана САМЧЕНКО.
КьМР-ни Эл мюлк министрствосуну пресслужбасы.

Жигитликге аталгъан стела салынады

Быйыл Улуу Ата журт урушну Хоряламына жетмиш жыл боллукъду. Дуняда адам улу жашап быллай кьазауат болмагъанды. Россейден бирси совет республикала бла бирге ол заманда 27 миллиондан аслам адам элгенди анда. Кьабарты-Малкьардан окъуна фронтха 60 минг адам кетген эди. Аладан 12 минг аскерчи жигитликери ючюн кеп тюрлю кьырал саугъа алгъандыла. Ол санда жерлешлерибизден 33 адам «Совет Союзу жигити» деген атха тийишли болгъанды.

Урушну кезиунде Нальчик шахар юч ай чакьлы бирни гитлерчилени тузагында да тургъанды. Республиканы фашист аскерден кьутхара, тогуз мингден аслам солдат бла офицер жан бергенди. Болсада жау аскер шахаргъа уллу кьоранч салгъанды. Ала кеп предприятие, школ, маданият юй эм башха магъаналы мекамланы бузгъандыла.

Урушну заманларында «Хар неда фронтха, хар неда хорлам ючюн» деген чакьыруу бла республиканы адамлары кючлерин аямагъанлай

ишлегендиле. Шахарны предпритияларында сауут-саба минала эм сауутлагы керек затла чьыгарып тургъандыла.

Хорламны эки жьырмажыллыгына Нальчикге Улуу Ата журт урушну орденини 1-чи даражасы берилген эди. Беш жыл алгъада уа Россейни Президентини Указы бла «Город воинской славы» деген сыйлы ат да аталады. Ол саугъагъа кьыралда жангыз да эки жьырма шахар тийишли болгъанды.

Бюгюнлюкде республиканы ара шахары «Ореховая роща» паркында эсгеру стела ишленеди. Кьорулушчула аны мурдорун кьыстау хазырлайдыла: арматура салып, бетон кьуадыла. Аны байрамны кюнونه - апрельни ахырына - бошаргъа айтадыла. Бусагъатда доммакъдан, мермер ташадан этилик затлары да хазырлана турадыла.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.
СУРАТГА: «Триад» подряд организацияны ишчилери.

Сурат авторнуду.

Бюсюреу

Кьрым бла байламлыкъла тохташдырыладыла

Кьабарты-Малкьар кьырал аграрный университетте «Легенда Крыма» деген компаниядан Студентни кюно бла байламлы алыгъышла кьагъыт келгенди. Жарым айрыкамны жюзюмчюлюк эмда чьагыр продукция чьыгаруу бьлюмлеринде урунганла окъуу юй тийишли специалитлени хазырлагъаны ючюн ыспас этилени айттылады анда.

-Вузда окъуп бошап, бийик

билим алгъан жаш специалитлени усталыклары да тийишлисича болуруна, ала бу ишге, кел салып, тире кьатышырыкларына ышарнабыз, - дейди компанияны «Wepinmaker» проектини таматасы В. Анников. Студентлеге, билим бериуден сора да, сынау кереклиги не ишек жокъду. Аны себепли компания аламы быйыл жюзюм терекени орнатыргъа эмда башха жумушлагъа кьатышыргъа да чакьырады.

Проектни чеклеринде алгъын жыллада аслам жюзюм терек орнатылганды. Аладан бир бьлеги университетте саугъагъа берилгенди. «Аграрный университетни профессионал сферада магъанасы бийик болгъанын эсге алып, сизни бла хар жаны бла да байламлыкъ кьуаргъа хазырбыз» деген сьзле бла бошалады письмо.

Бизни корр.

Концерт

Къараучуланы эслерин, жүреклерин бийлеген ансамбль

Орта күн Музыкалы театрда Россей Аскерни А. Александров атлы эки кере Кызыл Байрактлы жыр эм тепсеу академиялы ансамбли концерт бергенди. Коллектив Уллу Ата журт урушну жылларында тууган, халк жырланы да айтханды, тепсеу къаууму да кесини усталыгын кёргозгенди. Зал топпа – толу туюю эсе да, къараучу, эртеден билген, сойген жырланы артистлени биргелерине айтып, артистлени хар бирине да жарык тюбегенди.

Ансамбльни къураган белгилли композитор эм дирижёр А. Александров аскер жырны айнырына уллу къыйын салганды. Алгач ол, самодетельный къауумла бла ишлеп башлап, кесини усталыгын ёсдюрюп, академиялы вокалсыз жетмезликтерине тюшонгенди. Бу жаны бла ишлери тап къуралгандан сора тепсеучо жашла бла къызлагъа да эс бурганды.

себепли бир заманда битеу зал ёрге къобуп, жаланда биз аны кёрмей, олтурупму тура болурбуз деп арха къарадым. Зал, шок болуп, солуу алмай тынгылай эди. Жырдан сора арт тизгиндеги эр кишиледен бири: «Мощно!» - деди. Андан сора сёз къошарыгын келмейди.

Ингирни бардырганла быйыл Уллу Хорламны 70-жыллыгын белгилегенибиз себепли ансамбль битеу Россейни жигитлик эм аскер

берекет бергенди. Зал алагъа алай жарык тюбегенлерине кёлленип, музыкантла, жырчыла да кеслерин аяп къоймагъанды. Узакъга созулган къарсла, «браво» къычырыкъла къараучу бийик искусствону жаратханына шагъат эдиле.

Аскер ансамбльлени тепсеу къауумун сакълаганла да кёлле болуучудула. Субай, женгил жашла бла къызла саханы толтурсала, ариу кийимлери, оюлары, чамлары бла эсде къаладыла. Баям, бу жаны бла бек белгилли айтхылык балетмейстер И. Моисеевни «Яблочко» деген тепсеуюдо. Бу жанр андан сора жан алганды деп окуна айтырчады. Александровчула да хореографиягъа усталыкъларын кёргозген-

Коллективни биринчи концерти уа 1928 жылда 10-чу октябрьде болганды. Ары келген нарком К. Ворошилов Александровну хар гарнизонда къуллукъ этген фахмулу жашланы чакъырыгъа керекди деген предложениясын къабыл кёргенди. 30-чу жыллада коллектив уллу къыралны кеп жеринде болганды. Францияда Битеудуния кёрмуочде жырлагъанындан сора уа, аны асыры жаратханларындан, анда пластинкаларын чыгъаргандыла.

Алай ансамбльге бек къыйын кезиу Уллу Ата журт урушну жыллары эди. Артистле аскерчилени кёллери кётюрюк ючюн, къайда тап болса да, концертле бергенди. Александров музыка жазганын къоймагъанды, бютон жангы кюч алгъанча эди. Аны бла В. Лебедев - Кумачны «Священная война» деген жырлары къазуатны музыкалы белгисине бурулганды. Бу жырны коллективни айтханын хар эшитгим сайын чач тюклерин ёрге турадыла. Аны хар сёзю, хар нотасы адамны акъылына, санына, жүрегине жетеди. Жау сени эшик алынгда сюелип, туугъан элинги, жеринги къоруларгъа керекча алай эшитиледи, аллай кюч – къаруу да барды анда.

Нальчикде концертни да аны бла ачхандыла. «Священная война» деген жыргъа мен тынчайып тынгылагъанын тюзге санамайам. Журналистле ал тизгинде болганыбыз

махтаулыкъ шахарларына барлыгын билдиргенди. Нальчикге да болганды. Аны бу концертни къурагъанла ары сыйлы къонак этип чакъыргъан эдиле. Ветеран тиширюну атын айтханындан, ол ёрге къопханды, анга хурмет этип, зал да бирден кётюрюлгенди. Анга жоралап, ансамбль «Майский вальс» деген жырны айтханды. Мария Матвеевна да, сахнагъа чыгып, жырчыгъа гюлле бергенди.

Ол күн анда М. Рухляда да болганды. Аны бу концертни къурагъанла ары сыйлы къонак этип чакъыргъан эдиле. Ветеран тиширюну атын айтханындан, ол ёрге къопханды, анга хурмет этип, зал да бирден кётюрюлгенди. Анга жоралап, ансамбль «Майский вальс» деген жырны айтханды. Мария Матвеевна да, сахнагъа чыгып, жырчыгъа гюлле бергенди.

Сёзсюз, аскер жырладан къуралгъан популярни заманда да чычуун эшитилинеди. Артистле бир талай жырдан къуралгъан композицияны, «Три танкиста», «Бери шинель, пошли домой», «Ехал я из Берлина», «Песня военных музыкантов» деген эм башхаланы эшитдиргенди. Коллективни репертуарында халк жырла да аслам жер аладыла. Аланы айта, артистле ариу ауазларын, аны кючюн кёргозтюрге онг табадыла, къараучу да уллу зауукълук алады. Бу жол да ол тёре бузулмады. «Дорогой длиною», «Вдоль по Питерской», «Распрягайте, хлопцы, кони» деген эм башхала ингирге къууат,

диде. «Матроская барыня», «Комаринская» белгилли тепсеуледиле, ингирде алагъа да къараганбыз.

Ахыр жырлары уа «Прощание славянки» болганды. Аны да энчи тарыхы барды. Москвада Белорусский вокзалдан урушха кетгенле, аны макъамына тынгылап, алай олтургандыла эшелонлагъа. Энди ол вокзалда «Славянки» музыкасы ойнаганлай турады.

Сахнагъа КЪМР-ни культура министри Мухадин Кумахов чыкыганды. Ол: «Бу залда олтурганла бары да мени жанлы боллукъдула, быллай концерттен сора жашарыгын, ишлеригин келеди, -дегенди. - Бусагъатда тарыхыбызны, Уллу Ата журт урушну юсюнден да башха торлю оюмланы айтыргъа кюрошгенле бардыла. Ала бу ингирде жырланган жырлагъа тынгыларгъа керекдиле. Сау болугъуз аламан концерттигиз ючюн».

Керти окуна, ол аламан эди. Алай биз, къараучуланы асламысы да, «День Победы» деген жырны сакълап турдукъ. Ансамбль аны айтмагъаны башхаланы да мудах этгенине театрдан чыгып бара тюшондум. «Священная война», «Прощание славянки», «День Победы» - бу юч жыр Хорламны белгисидиле, дей эдиле къараучула.

САРАКЪЛАНЫ АСИЯТ.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ**
Марзият алганды.

Шимал Кавказ кюн сайын

Кючлерин

бирлешдирге гаукеллик

Парламентлени биригип ишлеулерини юслеринден келишимге Волгоградда область думаны спикери Николай Семисотов бла Кърымны Къырал Советини председатели Владимир Константинов кюл салгандыла. «Документде айтылганына кёре, законла жарашдырууда эм аланы РФ-ни Къырал Думасыны къарамына берууда биригип ишлерибиз», -дегендиле регионну администрациясыны пресс-службасында.

Келишимге кюл салыну кезиуе губернатор Андрей Бочаров область Кърымгъа себеллик этип турганды, мындан ары да болушуркыду РФ-ни субъектлеринден биринеча. Ол аягы юсюне сюелгинчи. Биригип ишлеу битеу бёлюмде бирча айнып барлыккъы, дегенди.

Астраханьны консерва

продукциясына сурам игиди

Бек уллугъа саналган «Астраханская консервная компания» быйыл СНГ-ны къыралларына кеп ашазык продуктла, консервала, ол санда татлы чибжи, помидор, баклажан сатарыкъды, деп билдиргенди журналистлеге компанияны къурагъанладан бири Сергей Соколов. «Белоруссиягъа 3 миллион банка, Казахстангъа 5 миллион условной банка сатылыккъы. Ассортиментде 20-дан аслам торлю-торлю консервала бардыла», -дегенди Соколов.

ТАСС-ны корреспондентине айтханына кёре, ол консерваланы февральда бла мартада сатып башларыкъдыла. Соколовну чертгенине кёре, тыш къыралагъа продукцияны жаланда 3-4 проценти барады. Битеу алып айтханда, компания россиялы рынокка ишлейди. Бир кесек товарны Израильге, АБШ-гъа, Голландиягъа, Даниягъа эм Канадагъа да сатадыла.

Рамзан Кадыров - жылны адамы

Чечен Республиканы башчысы Рамзан Кадыровха «Россейни территориясында «2014 жылда наркотиклеге эм алкоголизмге къажау кюрошеде жылны адамы» деген сауыганы бергенди, -деп билдиргенди ТАСС-ны корреспондентине Россейни Саулык сакълау министрствосуну баш психиатр-наркологи Евгений Брюн.

-Чечен Республика эсиртмучо игчилини 21-шер жыллары жетмегенлеге сатаргъа эркинлик болмаган регионладан бириди, -дегенди ол. -Москвада эрттеден бери да кюрошебиз эсиртмучо игчилини абаданла болмаса сатдырмазгъа. Сылтау ачыкъды. Болсада депутатла барысы да ол амал жанлы туююлдуле. Рамзан Кадыров бизни жанлы болганын сезебиз.

Фермерлени бюгоннигъу

технологиялагъа юйретиркидиле

Адыгъада тыш къыраллы затланы алышындырууну планыны чеклеринде республиканы бир-бир районларында энчи мюлкленни хайырлылыкъларын айнытыр эм фермерлени жангы технологиялагъа юйретир муратлыдыла. Аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине регионну башчысы Аслан Тхакушинов билдиргенди.

Баш проектенде биринчици Дондуковск станицада Агробизнесинкубаторну къурауду, дегенди ол. Аны къурулушу озган жылны ахырында башланган эди софинансирование болумда. «Объект предпринимательни, фермерлени продукция чыгарыууну, аны жарашдырууну, сакълауну, мал ашла хазырлауну жангы амалларына юйретиркиди», -дегенди Тхакушинов.

Дон черекни тюбюнде

совет танк тапхандыла

Излеучюле Уллу Ата журт урушну кезиуеде топ окъ тийип бузулган Т-34 танкны тапхандыла Ростов областьда Дон черекни тюбюнде. Аны юсюнден журналистлеге Юг аскер округну инженер аскерлерини управлениясыны министры Константин Смешко билдиргенди.

-Къорууларыны министерствогъа бу танк къаты сермешле барган кезиуде, топ окъ тийип, кёпюрден черекге кетген эди. Танк фронтуча айтхан жерде, Куйбышевска элини тийресинде, шёндюге дери турганды, -дегенди ол.

-Шёндю бронемашинаны топуракъ басып турады. Быйыл аны чыгарыргъа кюроширикбиз. Апрельде буз эригенлей, -дегенди Смешко.

Ишсиз сакъатланы саны азайганды

Краснодар крайда жыл башлангандан бери ишсиз турган сакъатланы саны 5 процентге азайганды, деп билдиргенди Урунууну эм халкъны иш бла жалчытыуну департаментинде.

-Ишсизлени саны 5 процентге азайганды эм регионда аланы саны 17 мингди, ол а халкъны жаланда 0,7 проценти тутады, -дегендиле ведомствода.

Специалистлени айтханына кёре, ол чекге аз къымылдар онлары болган ишсизле жангы ишчи жерле къуар ючюн, 700 минг сом багысы оборудование сатып алыу эм аны орнашдыруу бла жетгенди.

УЛЛУ БАЙРАМНЫ 70-ЖЫЛЛЫГЫНА

1941 жылда сентябрьде фашист командованияны «Тайфун» деген жашырын аты бла бардырыллык операциясыны планына көре, гитлерчи аскерле Совет Союзуна ара шахарын алырга керек эдиле. Москва тийресине ючюнчю рейхни айырмалы аскерлери жыйылган эдиле. Алагъа аскер иште уллу сынаулары болган генералла башчылык этгендиле. Хар заманда, жетинчи ноябрьде Кызыл майданда парад боллук болуру деп битеу совет халкы сагъайып сакълаганды. Парад а болганды. Ол күн Кызыл майдан бла бизни жерлешибиз Залийханланы Ибрагимни жашы Магометни ауур «КВ» танкы да этгенди эм тюзюнлей фронтха кетгенди.

Залийханланы Магомет.

Атмырзаланы Магомет.

Бир экипажда эки Магомет

Магомет бийик тау ауулда – Огъары Бахсанда тууганды. Анда комсомол организацияга башчылык этгенди. 1936-1937 жыллада ВЛКСМ-ни Элбрус райкомуну секретары болуп ишлегенди. Аскерге ол кыулукъдан чакъырылганды. Танкчы болурга сюе эди да, муратына жетгенди. Ауур кыуч машинаны жюрютюрге къадалып юйренгенди. Илишан атыуда полкда аны озган чыкмаганды. Аскер политика хазырлыкны откынчи эди.

Жер башында тынлык жок эди. 1939 жылда 1-чи сентябрьде фашист Германияны Польшага чабууллугу бла Экинчи дуня уруш башланганды. Совет Союзу бла Финляндияны араларында кызгалган кыауга 1940 жылда 12-чи мартда мамыр келишимн этиулеры бла бошалганды.

Финляндия бла уруш башланганлай, Залийхан улун ары жибергенди. Аны танкыны механик-водители уа кенделенчи жаш Атмырзаланы Магомет болганды. Жерлеше акъ финнле бла батыр улапача уруш этгенди. Шүөхланы жигитликтерини юсюнден 1940 жылда «Большевик» журнал халар айтханды. Сормешледе кёргозгтен кишиликтери ючюн Залийханланы Магомет бла Атмырзаланы Магомет Кызыл Байракны орденлери бла сауаланганды.

Мен биринчи кере Залийхан улу бла 1958 жылда танышхан эдим «Коммунизмге жол» («Заман») газетде письмолла бёлюмю таматасы болуп ишлегенди, окуучула бла тюбеширге Совет (Черек) районнга келгенди. Арта, мени бу газетге энчи корреспондент этип алганларынды, аны бла терк-терк тюбеше турганды.

Ахыры да кесин кётюрмеген, менсиммеген адам эди ол. Аскер саугалары тагылган пиджагы кыылга бир кере - 9-чу Майда - кийгенди. Мен да, мени бла бир отода олтурганла да билмей эдик бизни бла бирге 1941 жылда 7-чи ноябрьде Кызыл Майданда парадха кыатышхан жигит танкчы ишлегенди.

Фашист Германия Совет Союзга чапхан Залийхан улу Калугада эшитгенди. Аланы танк полклары анда тура эди. Андагы жай лагерлеге танкчыла кырк биринчи жыл июньну ал кюнлеринде келген эдиле. Июльну ючюнчю кюнунде уа Смоленск шахарны кыатында полк гитлерчила бла кыанлы кызауатха киргенди. Ол

сормешде Залийхан улу жаралы болганды, госпитальдан чыккыгандан сора кесини аскер бёлюмюне кыайтханды.

Уруш Москваны босягасына кирген эди. Онтогузунчу энчи гвардиячы танк батальону кыауумунда Залийхан улуну экипажы душманни бир нечча пулемётун, кёп солдатларын бла офицерлерин жок этгенди. Сормеш бошалгандан сора экипаж алайдан узак болмаган агъача тебирегенди. Базада топ-окала, патронла алырга.

Ол кезиуде алайга фашист автоколонна келгени билдиргенди. Аны жок этерге Залийхан улуну экипажына буюргандыла. Беш машинаны алга ётмеге кыюл, Магометни «Т-34» танкы уллу калибрли пулемётдан от ачханды, ызы бла аланы гусеницала бла малтатханды. Автоколонна жок этилгенди.

Москваны кыатында ууатылгандан сора гитлерчи командование аскерлерин юг жанына бурганды. Сталинград ючюн койсуз сормешле башлангандыла. Немисиле не амал бла да Волганы сол жагасына ётерге керек эдиле – алай эди фюрерни буйругу.

Сталинградны кыорулаганла да алган эдиле баш командованиеден оноу – гитлерчили Волгадан ётюрмезге. Снайпер-матрос Василий Зайцевни «Волганы ары жанында бизге жер жокду», - деген сёлзери сталинградчылагы ахыр солчуларына дери сормеширге чакыруу болганды.

Генерал Родин башчылык этген биринчи гвардиячы танк корпус, Дон черекден ётуп, алга тебирегенди. Аны командир, Калачни тийресинде немисли аскерлени ууатып, шахарны алырга буйрук берген эди. Ары биринчи болуп киргендени кыаумунда гвардияны тамата лейтенанты Залийханланы Магометни танк ротасы да болганды.

Генерал бу чырайлы кавказлыга жигитлиги ючюн уллу хурмет этгенди. «За отвагу» майдалны анга кеси кыюлу бла берип, андан Волганы боюнунда хорламыбызны намысына лезгинканы тепсерин тилегенди. Сора таулу жаш бла бирге кеси да чыкканды.

Сталинградда фельдмаршал Паулюсню 330 минг солдатты болган армиясы кыруулганына да кыарамай, Гитлер Москваны ууучлар планындан тиюнлюмегенди. Бу жол ол, север эм юг жанындан да уруп, Курск тийре-

синде совет аскерлени ууатырга эм ара шахарга жолну ачарга умут этгенди. Бери айырмалы аскерлерин жыйганды, жангы «тигр», «пантера» танкларын, «Фердинанд» самоходкаларын келтиргенди.

Ол сормеш не бла бошалганы белгиледи, аны себепли кёп халар айты кереклиси жокду.

Улуу Ата журт урушну тарыхы бла шагърейликтери болганла 1943 жылда июльда Прохоровка элни кыатында демениги уруш болганын биледиле. Залийхан улуну экипажы анда эки «тигрны» эм немисилени танклары атыучу топ расчётларын жок этгенди. Гвардиячы танк корпусну кыауумунда Залийхан улуну ротасы Черниговну, Гомельны, Минскни, Польшаны кёп элдерин бла шахарларын азатлауга кыатышханды. Польшаны «Крест заслуги» ордени бла сауаланганды.

Танк аскерлени генерал-лейтенанты Панов кыюл салган саугалау кыагытда былай айтылганды: «Залийхан улуну хайырындан Черска шахарны тийресинде бизни аскерлени тылына гитлерчи разведка жиберген шпион тутулганды.

Гвардияны капитаны, танк батальону командирин Залийханланы Магомет урушну Балтий тенгизни жагасында бошаганды. Аны кишилиги эм жигитлиги Кызыл Байракны, Кызыл Жулдузуну, Ата журт урушуну I эм II даражалы орденлери эм тогуз майдал да белгиленгенди.

Жашаууну ахыр жылларында ол туризм жаны бла Кыбарты-Малквар область советини системасында ишлегенди. Бу аламат ахы адам дуниядан 1992 жылда кетгенди (жаннет ахлусу болсун!).

Залийхан улуну бла аны механик – водители Атмырзаланы Магометни арта уруш жоллары айырылган эдиле. Кыыйны жараларындан иги болуп госпитальдан чыккыгандан сора Атмырза улуну танк аскерге кыайтырга тюшмегенди. Бронепоездни башында орнатылган зенит топ расчётну командирин болганды. Кызауатны кыанлы жоллары бла Берлинге дери барганды, Эльбада союзникле бла тюбешенди. Кызыл Байракны ордени эм майдаллары – жигитлигини шагъатлары. КъМАСОР-ни Министрлерини Советини басмада жашырынлыкларына сакълау жаны бла комитетинде ишлеп турганды.

КЪУЛБАЙ улу Али.

Хорламны саугалары

«За боевые заслуги» майдал

Бу майдалны урушда батырлык эмда ётюрлюк этгенле беруу бла чекленип кыалмай, жигитлик этерге кёллендиргенле, аскер эм политика хазырлык жаны бла айырмалы болганлагы эмда 10 жылны (1944 жылдан башлап 1957 жылга дери) бет жарыкты кыулук этгенле бергенди. Аны бла битеу да 5 210 078 адам саугаланганды.

Майдал 925-чи пробалы кюнюшден ишленгенди. Аурулугу 18,22 граммды. Аны юлгосюн художник Сергей Дмитриев ишлегенди. «За отвагу» майдалны автору да олду. Ал бетинде Мосинни сюнгиюлю ушкогуну эмда кыылчыны суратлары бардыла.

Биринчи кере майдал Улуу Ата журт урушун алында Хасан кёлню кыатында сормешлеге кыатышханлагыа кёп санда берилгенди. Ма ол тийрелени кыоруулауда батырлык этгенлери, аскер борчларын бет жарыкты толтурганлары ючюн СССР-ни Баш Советини Президиумуну 1938 жылда 25-чи октябрьден Указы бла 1158 адам саугаланганды. Аланы араларында таулу жаш Хуртуланы Батокъаны жашы Мухутдин да болганды. Биринчи болуб а кичи командир Абдурауул Абдрахманов саугаланганды.

Бир жолга кёп адамны саугалау дагыда жарым жылдан сора болганды. Кыыйры- чеги кёрюнгемонг тюзледе Халхин-Гол деген гитче черекни кыатында болган кызыу сормешле тарыхха киргенди. Анда 1939 жылда жайда кызыл аскерчиле уллу батырлык этгенди. Ол

Майдал СССР-ни Баш Советини Президиумуну Указы бла «За отвагу» деген сауга бла бир кюнде - 1938 жылда 17-чи октябрьде – тохташдырылганды. Заманына кёре ол СССР-де ючюнчю. Аны бла аскерчи, гражданд адамла да 1992 жылга дери сауалангы тургандыла.

Ала бирге болуп полковник Воробьёвну кыухаргандыла. Абызырамай, кыоркымай терк окуна амал эте билгени ючюн сабийни абаданланы майдалы бла саугалагандыла. Командир а урушдан сора Сержаны кесине жаш этип алганды.

Урушну заманында «За боевые заслуги» майдал бла саугаланганлары араларында ...Гитлер да болганды. Кызыл аскерчи Семён Константинович Гитлер, бир нечча кюнню бла кечени пулемётдан айырылмай, Тираспольга ёшюн урган душманни кёп адамны жок этгенди. Кыуршоуга тюшгенди уа, жаралы болуп турганлай, кесибизниликлеге сюркелип жетгенди. Пулемётун да биргесине сюйрле. Башха сормешден сора уа аны «За отвагу» майдал бла саугалаганды.

Таулу жашладан да кёллери тийишли болгандыла бу сыйлы аскер саугага. Аланы араларында «Заман» («Коммунизмге жол») газетни алгынныгы баш редакторлары: миномёт батареаны командирин, гвардияны капитаны Бёзюланы Ахмат, гвардияны тамата лейтенанты Черкесланы Сарбий, аладан сора да аны тилибизде чыккыган газетини баш редакторуну орунбасары болуп турган, миномёт взводну командирин Мирзоланы Али, КъМР-ни Парламентини Председатели болуп турган Бечелланы Илиясны атасы Борис, медицина службаны тамата лейтенанты Оракъланы Фаризат да бардыла.

Бу махтаулу таулу кызыбыз Улуу Ата журт урушда этген жигитлиги ючюн «За отвагу» деген майдал бла да саугаланганды. Мамуколаны Тембот а «За боевые заслуги» майдалга эки кере тийишли болганды.

Басмага ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырлаганды.

СЫНАУ

«Жангычылык» школчуланы китап окыргыга келлендирерге алланыңы»

-Сакинат Тенгизовна, орус тилден онбиринчи классла итог сочинение (изложение) жазгъанларыны юсюнден не дерге боллуксуз? Бу сынау кышолгъаны керекми эди?

-Мен акылы этгенден, хау, Бек алгъадан алай айтыргыга суюме. Адам химик, художник, арбаз сыйпаучу окуяна болсун, ол тюз жаза эм селеше билерге керекди. Кесини акылы, оюмун баямлай туруп, ким да шатык селеше, бай тил бла хайырланса, кылай иги кёрюнеди. Аллайлагъа сукъланырыгъың окуяна келеди.

Сочиненияны кышолгъаны сабилени китап окыргыга да келлендирер деп ышанама. Нек десенг сен жазычуланы чыгармаларын окумасаңг, не тюрлю теманы да жазаллык туюлсе. Алада юлгоге келтирерге, оюмунг туюлгон тенгешдирер ачыкларга керексе. Быйыл Адабиятны жылыды. Аны себепли темала да анга кере болурга да боллукдула. Биз, устазла, юрретирге, англытыргыга борчлубуз.

Сабиле кыты айтханы суймгенлер себепли алагъа адабиятха жолну аз-аздан кёрюптурге тийишлиди. Нек дегенде жаш адам биркюнлук литература чыгармаланы кеси да окырукду. Ол да, баям, керек да болур. Алай мен а ала ёмюрлерге кылык, сакъланырык затланы билселе, классика адабият бла шагъырей болсала суюме эм ыразыма. Ол заманда ала не тюрлю экзаменде да кыйналлык туюлдоле.

-Сынаулары темалары алгъадан белгили уа боломыдыла?

-Тюз да алай болуп кыалмаса да, биз сабилени экзаменде туюшерик бир кыуум ызга юретебиз. Алагъа кере ише жазыбыз. Мен бир заманда да сабийге адабиятха жалаңда ма муну окыргыга керексе, демейме. Алай айтханд да тюз туюлдо. Окыучуну оюмуна тынгылайма, сора ызы бла былай болса уа кылай боллукду дегенча, аны айтханы бла тенгешдирем. Мен окутханы арасында чыгарманы баш жигитини артык алакат кёрюмген адамлык ышанларын ачыклап, ол алай нек этгенини юсюнден кеслерини оюмларын билдире билгенле кёлдоле.

Темаланы юсюнден айтханда, сабий аны кыасысын да сайласын, экзаменде аны кылай ачыклагъанына, анга юлго келтирер, тинте, сюз билгенине кырайдыла. Башха туюлдо, ол Пушкинни «Сказка о рыбаке и рыбке» деген жомагындан сора жук окумаган эсе да, ма бу чыгармада автор не теманы кёрюптурге суйгенин экзаменни критерийлерине кере жазалса, ол орус тилден ЕГЭ-ни берирге эркинлик алалыкды.

-Аны сагынгангызыздан ары, итог

Арт кезиуде билим берирге кёл тюрлениу болады. Жыл сайын бир жангычылык кёрмей кыалмайса. Орус тилден экзаменни кылай тюрлю берирге тийишлилигини юсюнден башха-башха оюмла да айтылганлай турадыла. Энди уа онбиринчи классны окыучулары декабрь айда итог сочинение (изложение) жазарга керекдиле деп оную этиленди. Барыбыз да билебиз озган жылны декабринде ала ол сынаудан ётгенлерин.

Бу жангычылыкны эм башха затланы юсюнден бир кыуум соруугъа жууп беририн биз Нальчикни тогузунчу номерли орта школуну орус тилден бла литературадан устазы Ностулы Сакинатдан тилегенбиз. Ол сабилени окутуп келгени отуз жылдан атлагъанды. РФ-ни битеулю билим берирюю сыйлы ишчисиди, бийик категориялы устазды.

сочинениядан окыучулага белги салынамыды?

-Угъай, салынмайды. Ала «зачёт» неда «незачёт» аладыла. Бу сынау сабийге орус тилден бир кырал экзаменге барыргъа эркинлик бергенча аллай бир затды. Андан ёталмагъан окыучуну аллай сочиненияны жазарга дагыда эки кере (февраль эм май айлада) онгу болады. Алай ол эки кере да аны жазалмай, «незачётла» алса, жарсыугъа, орус тилден угъай, бирси предметледен да Бир кырал экзаменге бараллык туюлдо. Аттестатсыз кыаллыкды.

-Экинчи жыл ол экзаменни берирге онгу уа боллукмуду?

-Хау, экинчи жыл берирге жарайды. Алай сабий сау бир жылын тас этериги уа иги туюлдо.

-Бу кундеде бу экзаменни биринчи кезиуде жазалмагъанла аны экинчи кере бергендиле. Сизни окыучуларыгъыз а кылай ётедиле сынауладан?

-Бизни школда беш онбиринчи класс барды. Аланы барысын да окутама. Алай бла 97 сабий кыатышанды бу экзаменге. Экси «незачёт» алгъандыла. Аны аман кёрюмдуге санамайма.

«Незачёт» алгъанланы юсюнден айтханд заманда, ала школда аман окуйдула даялык туюлме. Сынауладан ёталмагъанлары уа неден да бек психология жаны бла байламлы болгъанды. Аладан бири, кесин кылга ала алмай, абызырап, чыгып кетген эди. Экинчиси уа теманы сайлаунада жангылгъанды. Февральны ал кюнлеринде ала экси да сочиненияны жангыдан жазгъандыла. Алыкъа эсеплери бла шагъырей туюлме. Нек дегенде ишлеге ол класслада окыутмагъан устазла кыарга тийишлиди.

-Сочиненияны уа сабиле окыгъан школларындамы жазадыла?

-Хау, Жалаңда алагъа бирси устазла кыарайдыла.

-Кесигиз окытхана ЕГЭ-ни ахшы балла жазарча бир жашырынлыкыгъыз а бармыды ишигизде?

-Тестирование бла кёл кюрешебиз. Хакъсыз консультацияла да бардырабыз школда, ыйыккъа эки неда юч кере дегенча. Кысыха сочиненияланы жазарга терк-терк береме. Теманы кылай сайларга тюз болгъанын да ангылатам.

Сёз ючюн алып айтсакъ, бир 15 жыл мын-

дан алгъа сабий урушну темасын кётурсе, неда аны юсюнден биогонлюке жаза да, ол эски болмайды. Шёндю, кёресиз, тюз кыатыбызда кыаллай уруш баргъанын. Аны себепли сабий да кесини оюмун, акылын айтыргы эркинди. Жаш адамла алкынгыладан башха туюлдоле биогонлюке да. Жалаңда биз аланы юрете, тюз жолга сала билерге керекбиз.

Окыучуларынг школну бошагъандан сора арта санга жарык туюбеселе, ол заманда юретеннинг бошуна кетмегини да ангылайса. Кесими устазым Тамара Никитична Федулованы хар заманда туюшореме эсиме. Ол ёресине интеллигент эди. Бизни барыбызга да – юлго. Мен да окытханаларыма юлго болурга кюрешеме.

-Орус тилден жангычылыкка керек эди дегенсиз, сынауны ЕГЭ халда берилгени бла байламлы оюмугъуз а кыалайды?

-Кертисин айтханда, орус тил халатсыз жазарга, селешере юретирге керекди. Бу жаны бла алып кыаргъанда, тестледе аны алайлыгы аз эсленеди. Алада бир тюрлю жорукъга тартынуу – созууну бегирик кёресе. Саулай алып айтханда уа, школда окыргыга кюрешген сабий бу экзаменни бералмай кыаллык туюлдо. ЕГЭ-ни кыуруну бла бардырыну алыкъа игилендирерге керекди, деп да айталлыкма.

-Орус тил борчлу халда берилерге тийишлиени санындады. Аны себепли сабиле бу предметден репетиторлагъа да жюрюйдюле. Сиз бу иш бла да ахшы жаныдан кюрешенингизни билеме. Устаз кеси окытхана сабийге репетиторлыкуну этерге тийишлимиди?

-Айхай да, ол ариу кёрюнемейди. Бютюнда этика жанын алып айтсакъ. Болсада сабиле, ата-анала да бирча туюлдоле. Бу болумну, баям, бегирик аламы кыурайдыла дерге да боллукду. Ол неди, бу устаны сайлап, андан башхасына жюрюрге унамай тохтагъанла да бардыла.

Сага сабийни окытурга, аны бла бирге репетитордук да этерге туюсе уа, сен кесинги ишинге жангычыларынг англыргы да керексе. Андан да бек а ма бу окыучу манга жюрюйдю да, аны иги кёрлюкме, аны себепли ахшы белгиле да саллыкма деп ол кёзден кыарга жарамайды. Сени билм алыргъа ышанып келгенлени алдарга эркинлигинг жокъду. Керти устаз хар заманда да сабийге тынгылы билим берирге, аны тюз ниетде юретирге тийи.

Ушакъны МОКЪАЛАНЫ
Зухура бардыранды.
Суратны ХОЛАЛАНЫ
Марзият алгъанды.

ПРОФЕССИОНАЛЛА

Ангылап этилген сайлау

Кылабелканы Халими кызы Эльмирагъа гитче заманында: «Улуу кызы болсанг, ким болуп ишлериксе?» - деп сорсала, ол, кёл сагыш эте да турмай, врач деп жууаплаучу эди. Аны жууукъларыны, ахуларыны араларында докторла кёл эдиле, ол да алагъа ушарга суйгенди.

Алай бла Хасанияны 16-чы номерли орта школун бошап, Кыабарты-Малкыар кырал университетни медицина факультетине киреди. Андан сора уа интернатураны, ординатураны да бошайды. Кыачан да кесин иги жаны бла кёрюптургени Нальчикде Республиканы клиника больницаны ёпкелеге бакъгъан ёбломоне чакырадыла. Анда ол бир жылны ишлейди. Алай кёлден кёл билерге итинген кызы, кыруда бир ауруугъа багъуу бла чекленип кыалгыга суймейди, терапевт болууну дурус кёреди.

-Ол сайлауу бошдан туюл эди. Больницада бир ёбломоне ишлейсе да, бир ауруудан багъаса. Аны себепли поликлиникада да кесими сынарга таукул болома. Юйде билдиренинде, кыарындашым: «Алай а бош этсе, аллынга кёл торуу ауруулары болганла келликдиле, барысыны да кёллерине жетген кыйынды, кёл тырман эшитирсе, жорегинг кыйналыр. Иги сагыш эт, ол бек жууалпы ишди», - дейди. Алай кызы арха турмайды. Тёртюнчо

номерли шахар поликлиниканы ол замандагъа баш врачы Руслан Кешоков мени бла бир талай заманыны ушакъ этгенден сора: «Тамбладан башлап чыкь», - дейди. «Анга эмда аны орунбасары Кыудайланы Мухамматны кызы Екатеринагъа мен бек ыразыма. Ала манга не жаны бла да болушханлай, эс тапдыргъанлай, кёз-кыулак болганлай тургъандыла. Сау болсунла, этген ахшылыкларын бир заманда да унутурук туюлме. Аланы хайырындан кыалгъанма. Сайлауума сокурармайма», - деп эсгереди Эльмира.

Андан бери тогуз жыл озгъанды. Хунерли кызы поликлиникада жетишмерли ишлейди. Саусуздан кёлпе анга туюшерге суюдиле. Ол чырайлы болгъаны бла бирге ариу сёзлюдо, халал жореклиди. Уста врачда ол ышанла да болса уа, аны саусузла жаратмай кыаллык туюлдоле. Нек дегенде бирде кыру ауругъларына тарыгъыр ючюн келмейдиле, алагъа ушакъ нёгер да керекди, башха жарсыуларына тынгылай билген адам.

Эльмира уа аланы сёлерин бир заманда да бёлмеучюдо, алагъа тынгылай, бирде жапсара, бирде урушхан окуяна эте, кесини жумушун бардырады. Кесине анда бакъдыргъан нальчикчи тишируу Жылкыбайланы Сакинат: «Эрттен кыйналама.

Эльмирагъа туюшениме бек кыуанама. Ол манга алай жарайды. Келсе, ауругъанымы окуяна унутуучума», - дегенди манга, аны юсюнден жазаргымы билгенде.

Аны жууукъ адамлары ол юйде да тынчык тапмайды, ишини юсюнден сагыш этгенлей туруучуду дейдиле. Аны аллына келген адамга ал кезиуде этилинген багъуу амалла болушмай эселе, башха онгла излейди. Ол сагышла аны бирде кече окуяна уятадыла. Аллай заманда уа, тешегинден кыабут, медицина китапаны кыозгъап тебирейди, Интернетни да ачып кыарайды. Кёл кезиудеде уколланы да Эльмира кеси этиучюдо, капельница салыргъа, башха процедурала этерге да эринмеучюдо.

Ол чынты докторду. Аны Хасанияда кыоншулары уа аллына бу затым кыйнаиды, бир кырасанг эди деп келгенге, бир заманда да угъай демейди. Атасыны эгечи Мариям гитчеликден окуяна диабетден ауруды. Кызы анга бек сакъды, биргесине турады, анга кёлдан келген амалланы агмайды. «Эльмира болмаса эди, мен эртте ёллюк эдим», - дейди Мариям.

Аны врачха керекли дагыда бир иги ышаны барды-жуапылык. «Эрттенликде поликлиникагъа биринчи болуп жетер,

ишчи болжалы бошласа да, юйоне ашыкмаз. Кечигип келген саусузланы бирин да мени заманым бошлагъанды деп арха кыайтармаз. Врачлагъа жазуу этерге да кёл туюшеди, аллай жумушларын а ол юйоне элтип этеди», - дейди аны юсюнден коллегалары.

Ала манга айтханына кере, поликлиниканы таматасы солугъа кетгенден сора Эльмирагъа заведующий бол деген эдиле алай ол унамагъанды, багъуу ишден айрылыргыга суймей.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

ЭНЧИ ОЮМ

Узакъ континент бизге жууукъду

Къая башында суратда не болгъанын сизге билдире излей, къолума къалам алгъанма. Къарачай - малкъар халкыны тарыхында эмда эрте басмаланган зат олду деп айтырмъа боллукъду. Муну хайырындан Америка бизникиде дегре базымасакъ да, континентни биз ачханбыз дегре уа эркинбиз. Анга шагъатлыкыны бу сиз кѳрген сурат этеди.

Ол, Американы тау каньонларыны биринде ишленгеннин айта, анда бояула жер жузюнде тюбемегенлерин да белгилейик. Бу биз кѳрген суратдагылары саны сегизеуленди-ючюсю тишируу, бешиси-эр киши. Онгдан солгъа къарасакъ, экинчиси бек мазаллы адамды, кеси да жамычысы бла сиеледиде. Бѳрк орунна скафандр кийипди, кѳкюрегинде да тюрю - тюрю приборла.

Анга ушагъан бешинчи уа чепкен кийипди, аны да ѳшюннде аллай приборла тагъылыпдыла. Суратдагылары барысыны юс кийимлери тауланы бурун замандагы быстырларына ушайдыла. Аякъ кийимлери уа гѳн чарыкъла тойюлмодюле?

Была жамычысы болгъан эр киши бла тюбеширге келгенге ушайдыла. Башда сагъынлыгъан экинчи бла тѳртюнчю инсанла аламдан тюшгенча-

дыла. Ала ким эселе, къайдан эселе да къарачай - малкъар халкыны озгъан заманын баямлайдыла.

Жютюрек кѳз бла тинтсек, суратны магъанасы бизге бютюнда келишгенчады. Къарачыгъыз бу жерге-бюгюнлюкде бизни орамларыбизда ишленген хуналагъа ушаш

жерде сиеледиде ала. Бу тийреге американыла каньон дейдиле. Ма былайда жетѳбиз бек магъанасына.

Суратны Америкада жюриюген аты - «Къойаанасиджаси». Бу сѳзле огъары малкъар диалектибизде жазылгандыла. Ол а бизни бурунгулу, эрте, таш бла бирге жаратылгъан

халкъгъа къошады.

Былайда халкъыбызны келчелерине бир айтыр затым барды. Хар бирибизни ююнде ата-аналарыны портретлерини онг жанында уллу жетишимибизни баямларгъа, туура этерге болушхан бу сейр сурат да тагъылырмъа керекди.

АТТАЛАНЫ Анатолий.

Окьюучуларыбызны чыгъармачылыгы

Нарм сѳзлеге ушатып

Алтын, налмас да ташла ичинде жаратыладыла, магъаналары уа - башча.

Мирзеу жерден чыгъа, жашауну да ол саклай.

Аллах, жер да бир, ала юлешинмейдиле.

Излей билсенг - ачарса, жаза къойса - жазарса.

Жашауну жангырталмасса, артка да къайтаралмасса.

Къоркакъ ит къуйрукъ кѳтормез. Жюрюлмеген жол хансла.

Иш бла тапхан къууанчыны башча затда тапмасса.

Кѳзсюз кинокамера да кѳрмейди. Дорман бла жашлыкъ къайтаралмасса.

Иш кѳллю ахчасыз къалмас. Не эришида кесин ариугъа санар. Акъылсыз башхаланы санаиды кесинден кемге.

Суратлагъа къаргъан, ала ичинде кеси суратын излейди.

Къаратангъа сайбю соймез. Билими болмагъанын букъдуралгъан - ол да фахмуду.

Озгъан заманын къайтаралмасса, келикчи уа ашыкъдыралмасса.

Суу тепмесе - чирийди, жер битмесе - къуруйду.

Жашау тауусула, муратла, умутла уа къала.

Сабийлигинде атларгъа юйренген, абаданлыгъында абынмай жюрюк.

Атангы, анангы жюрюк ыразылыклары алласанг, Аллахны ыразылыгы болур.

Кѳзюкпе иги кѳргюзтген сунарса, сокъур бола да башларса.

Акъыллылыгъыны кѳргюзтмей, билилиме деме.

Ишсиз тургъан асуругъандан да къыйнды.

МУХАЖИРЛАНЫ Анатолий.

Мадарлыпыкъ

Жолда - жомакъланы жигитлери

Жолда жюриюно къоркыуусулгъуну къырал инспекторлары жауу адамлары къоркыуусулгъулары жалчыгъуну ишлеринде баш борча санайдыла. УГИБДД-ны пресс-службасындан бизге билдиргенлерича, быйыл бир айны ичинде Нальчикде акъылбалыкъ болмагъанланы къатышыулары бла беш авария болгъанды - аладан тѳртюнчю жолдан жауу ѳтпю баргъан кезиуде ачыгъандыла.

Полициячылагъа болушлукъгъа волонтерла бла республиканы вузларыны студентлери чыкъгандыла. Ала, мультфильмлени жигитлерича кийинип, водительлеге, жауу баргъанлагъа жолда жюриюно жорукъларын анылатхандыла. Акциягъа водителле, жауу адамла да уллу эс бургандыла. Адамла жомакъланы жигитлери бла бирге жолдан ѳтгендиле, водителле уа алагъа жол бергендиле. Полициячыла

водителлени, жауу адамланы сакъ болургъа, бир бирлерине хурмет этерге да чыкъыргъандыла.

Акция республиканы районларында да бардырылганды. Студентле бла бирге уа анга сабий садладан балачыкъла да къатышхандыла. Аны къурагъанла быллай сейрилик мадарланы болушлугъу бла жолда ачыгъанланы саны азайыр деп ышанадыла.

Бизни жорр.

Ыйыкълыгъа гараскон

9-чу февральдан - 15-чисине дери

Къочхарла. Сиз сийюучю баш кюнледен бири кѳп ахшы хапар келтирикди. Кертиди - ыйыкъ, битеу алып айтханда, кѳп тюрю болумлуду, алай эсе, сиз кесигизни не жаны бла да кѳргюзторге онг табарыкъсыз, жетишимли да боллукъсыз.

Танала. Этген муратыгъызга жетер ючюн, бек къаты кюреширкисиз, не уллу къоранчла этсегиз да. Пар-тѳнрларыгъыз къарысузла, мадарсызла кѳрюнселде да, ала бла байламлыкъланы юзмегиз. Солуу кюнледе сиз сакъламагъан игилик боллукъду.

Эгизле. Сиз кесигизден да, къатыгъыздагыладан да асыры кѳп зат даулайсыз - аны азайтыгъыз. Ол сизге адамла бла жарашыргъа болушлукъду. Байрым эм солуу кюнле тириликни эм хайыр тюшюрюно кюнлери боллукъдула.

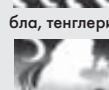

Айрычабакъла. Адамла бла тюбеширге эм ишни бардыругъа жарасуз кезиуде ыйыкъланы ал жарымы. Ол кюнледе жангызлай болургъа

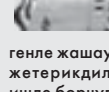
кюрешигиз. Ыйыкъланы ахыр кюнлеринде уа не къыйын ишни да къолгъа алыгъыз - аны къыйналмай тамам эталлыкъсыз.

Асланла. Ыйыкъ бек жетишимли кезиу боллукъду, сизни жашауугъада окъуна - унутулмазлыкъ кезиу - ише да, юй-юрюгюзде да, жууукъларыгъыз бла, тенлеригиз бла байламлыкълара да.

Къызла. Бу ыйыкъда сиз бек жетишимли боллукъсыз. Чыгъармачылыкъ эм коммерция бири - бири бла къаты байлашхан сферада ишленгенле жашауда, ише да этген муратларына жетерикдиле. Орта эм байрым кюнледе ише борчугъузну кѳбейтирге боллукъдула.

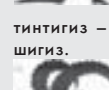
Базманла. Ыйыкъланы ал жарымында уллу ишлени къолгъа алмагъыз, команда бла бирге болургъа кюрешигиз. Ол кюнле башланып къалгъан ишлени тамамларгъа жароулу кюнледиле.

Акырапла. Ише жетишимли ыйыкъды. Бир кезиуде кючюгюз жетишмей къалган ишлени къыйналмай тамамлап алыкъсыз.

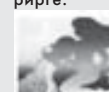
Садакъчыла. Сизни бир заманда да жарытмагъан затла жюрегизини къыйнармъа боллукъдула. Ол алай нек болгъанын тинтигиз - сылтауну кетерирге кюрешигиз.

Текемююзле. Шуѳхларыгъыз бла тюбеширге амал табыгъыз. Жаланда ала болушаллыкълары сизни жашауугъада чурумланы кетерирге.

Суукълыйла. Къыйын ише бла кюрешуу жюрюк жарысуну кетерликди эм арталыда унутурулукъду сизни жарытхан затланы.

Чабакъла. Не тюрю ишни сие эсегиз, аны бла кюрешигиз. Ол къарыуугъузу кючлерикди эм жюрегизини шошайтыркъды. Андан сора да, сизни сагъыш этдирип тургъан соруулагъа жууапла табарыкъсыз.

Акцияла

Жаш тѳлю коррупциягъа къажаруу

Къабарты-Малкъарда кѳп функциялы жаш тѳлю ара жамауатда коррупциягъа къажаруу ниетлени жайыуугъа энчи магъана бередиде. Организациядан бизге билдиргенлерича, жылны аллындан бери бу ише аталып, бир нечча тюбешуу бардырылганды.

Сѳз ючюн, алгъаракълара Нальчикни 26-чы номерли орта школунда болгъан «тѳгерек столда» социальный тренерле Жанна Кажарова, Екатерина Борисевич эмда Регина Хагаушева сабийлеге коррупция къайдан чыкъганыны, аны тохтатууу жолларыны юслеринден айтхандыла. Ала хар адам да къыралны законларына бойсунургъа борчлу болгъанларын анылатхандыла.

Ызы бла быллай тюбешуу Майский шахарны 3-чю номерли школунда да къуралганды. «Коррупция - НЕТ» деген акциягъа тамата классланы окьюучулары къатышхандыла. Ол ѳсип келген тѳлюно бу аманлыкълыкъ экономикагъа, политикагъа салгъан хатаны анылатыр, анга къажаруу сезимни туудурур мурат бла бардырылганды.

Прокурорла - сабийлеге къонакъда

316-чы номерли аскер прокуратураны къуллукъчулары профессионал байрамларыны аллында жандаурулу акция бардыргъандыла. Ала Урунуу, иш бла жалчыгъу эмда социальный къоруула министерствону «Юй-юрюгюзде эмда сабийлеге социальный болушлукъ жаны бла республикалы арагъа» болушхандыла.

Аскер прокуратурадан бизге билдиргенлерича, ала бу учреждениягъа шеф болушлукъ этгенли юч жыл болады. «Бу жол администрациягъа не зат керек болгъанын соргъанбыз. Ала уа мекямны терезелерин алышындырырмъа себеплик этерибизни тилегендиле да, анга ахча жыйып бергенбиз», - дегенди бизге ведомствону келечиси.

Аскер прокурорла ахчаны кеслерини айлыкъ хакъларындан бѳлгенлерин белгилерчады. Ала дагъыда учрежденияда тургъан балачыкълагъа татлы ашарыкъла да элтгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Жаныуарланы дуняпарында

Къаяланы патчахлары

Жер жюзюнде жашаган хар жаныуарны табийгъатда энчи жери барды. Сёз ючюн, бу сиз суратлада кёрген тау эчкилеге къаяланы патчахлары дейдиле халкъда. Ала бир жаныуар да айланалмагъан тиклени сайлагандыла. Бу сейирлик ёхтем жаныуарлагъа кавказ таулада 5500 метр бийикликде тюберге боллукъду. Ала бек тиридиле, тёзюмлюдюле эмда къоркъа билмейдиле. Юйюр-юйюр неда артыкъ уллу сюрюу болмай алай кютедиле.

Ала жыртхыч жанлыладан артыкъ бек къоркъмайдыла. Нек дегенде ала айланган жерлеге жаныуарла базанып киралмайдыла. Эчкиле къаялада, аны

жухларында ёсген кырдыкны, таш тюклени неда кёккенлени отлап кечинедиле. Барысындан да бег а тузлу ташланы суююп жалайдыла.

Тау эчкилени туякълары эки айырылыпдыла, аны бла бирге алары аралары жумушакъды, къыйырлары уа, таш кирик, къатыдыла. Аны себепли алагъа къаялада айланыргъа эмда не гитче жерчикде да кеслерини аурулукъларын жарашдырыргъа онг бередиле.

Быланы жюнлерини юслеринден айтханда уа, ол бек багъалы къуугъа саналады. Андан эшилген ёрге жанла, жаулукъла, кёлекле, къол къапла, чындайла жылы эмда женгил боладыла.

Форум

Урунуу сакълауу ыйыгы

13-чю-17-чи апрельде Сочиде «Урунуу сакълауу ыйыгы» деген Битеуроссей форум ётерикди. Мында ишчи жерлени игилендириуге, урунуу културасын кётюрюуге, адамланы саулукъларына аслам эс бурургъа кереклигине уллу эс бурулукъду.

Тюбешууге башында айтылган шартлада жетишимлери болган организацияла къатышырыкъдыла. Жыйылыуда Урунуу мини-стерствосуну халкъла аралы конференциясы бла бир къауум мероприятиясы да ётерикди. Бу жаны бла кёп соруугъа къаралыкъды эм ахшы амалла сайланырыкъдыла.

Бизни корр.

Конкурс

Тёлеулени бер да, саугъа къоллу бол!

Хайырланган электрокюч ючюн тёлеулени борч этмей, заманында бергенлени арасында лотерея бардырылыкъды. «Компьютер айырган къауум адамгъа багъалы саугъала берилликдиле», - деп билдиредиле «Каббалкэнгеро» ачыкъ акционер обществодан.

«Заманында төле да, саугъа ал» деген конкурсну регионлада «Россеть» компания бардырады. Айтылганыча, анга борчлары болмаганла къатышырыкъдыла. Тюз ниетли хайырланыучуланы «Каббалкэнгеро» онунчу апрельде саугъаларыкъды.

Электрокюч ючюн тёлеуленигизни берирге эм аны бла саугъа алыргъа ашыгыгызы!

Социальный жалчытуу

Заявкала аладыла

КъМР-ни Урунуу, иш бла жалчытуу эм социальный къоруулау министерствосу урунганланы балаларына путёвкала берир муратда заявканы алып башлаганды. Анга деп республиканы тийресинде болган предприятияла, организацияла эм учрежденияла алада ишлегенлени сабийлерине быллай путёвкала берилер ючюн, заявканы социальный къоруулау органлагъа неда республикалы профсоюз комитетге берирге керекдиле.

Бу иш 15-чи февральгъа дерри бардырылыкъды.

Соруулары болганла 8(88662)42-37-80 эм 89061891990 телефон бла сёлеширге неда tokmakova.madina@mail.ru электрон почтагъа жазаргъа боллукъдула.

Мадина ТОКМАКОВА.

КъМР-ни Урунуу, иш бла жалчытуу эм социальный къоруулау министерствосуну пресс-службасы.

БИЛДИРИУ

Москва шахарда сабийге къарарча няня керекди. Сорлукълары болганла бу телефон номерлеге сёлешсинле: 8 926 951 18 05; 8 926 354 44 97.

Типек

Жамауатны болушлугъу керекди

Кёнделени администрациясы бла эллилени бир къаууму бу элде Уллу Ата журт урушда ёлгенлеге эсгерте салыргъа белгиленген билдиредиле. Аны уллулугъу 63x2,3 метрни тутарыкъды. Бу элден чыкъганланы, башхаланы да аны къорулушуна къошумчулукъ этерлерин тилейбиз.

Эсгертмени ишлеуге кеслери ыразылыкълары бла ахча берирге сойгенле аны бу расчётный счёта ётдюрюрге боллукъдула:

42307810960330137940 Россейни Сбербанкыны
Къабарты-Малкъарда 8631-чи номерли бёлюму,
Кёнделен эл.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ ЖАМАЛ

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

БЕШПАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору орунбасары)
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамауат-политика бёлюмю таматасы)
САРАККУЛАНЫ Асият (культура бёлюмю таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службысы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Нальчик шахар, Ленин аты проспекти, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къол салында.
20.00 сагъатда къол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Саракуланы Асият - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Акушуланы Феруза - (1,2,3,8-чи бетле),
Зезаланы Лида - (4,5,6,7-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 2100 экз. Заказ № 199

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru